

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Commentaria Ac Disputationes In Primam Partem Divi Thomae

Cvm Variis Indicibvs

De Deo Effectore, Creaturarvm Omnivm Tractatvs II. De Opere Sex
Diervm, Ac Tertivs De Anima

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, 1622

II. Quæ fuerit sensibilis lux primo die creata.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93575](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-93575)

Vbi aperte de hac luce sensibili loquitur. Ratio-
ne item probatur hac sententia ex dictis in ult.
cap. precedentis libri, vbi ostendimus hos sex dies,
in quibus ornatus est mundus, ex his materiali-
bus, & sensibilibus, ac naturalibus, quibus uti-
mur, fuisse, sed hi dies conficiuntur ex luce visibi-
li, seu ex praesentia, & absentia eius: ergo talis fuit
ille primus dies, in quo facta est lux: ergo lux illa
sensibilis, & materialis fuit: nam ex praesentia, &
absentia eius factus est. Secundo, quia verba illa,
Et crebra erat super faciem abyssi, quae proxime ante
opus primi diei ponuntur, de tenebris materiali-
bus ad litteram intelliguntur, vt supra probatum
est, & patet manifestè ex subiecto illarum tene-
brarum, quod verbis illis *super faciem abyssi*, indica-
tur: nam *abyssi* aquarum profunditatem signi-
ficat, vt ex omnium sententia supra dictum est, &
denotant sequentia verba, *Spiritus Domini ferebatur
super aquas*: facies autem abyssi dicitur extrema
pars, vel superficies aeris, vel aquae: ergo abyssus
illa erat subiectum illarum tenebrarum: fuit ergo
subiectum materiale: ergo & tenebrae materiales
erant, sed lux facta est illo primo die ad depellen-
das tenebras: ergo lux etiam sensibilis, & materia-
lis fuit, & ita intelligenda sunt illa verba, *Et dixit
luxem a tenebris*, nam de eisdem tenebris in vtroque
loco sermo est.

Confirmatur ex ratione quâ sancti Patres red-
dunt, ob quam Deus a creatione lucis ornatum
vniuersi mundi sensibilis inchoauit, nimirum
quia lux est quasi vniuersale ornamentum cælo-
rum, & elementorum, & vniuersarum rerum sen-
sibilem, quia in tenebris decor & pulchritudo
rerum cerni non potest. Vnde in lib. 4. Esdræ cap.
6. dicitur, *Et erat tunc spiritus & tenebrae circum se habuan-
t, & silentium: sonus vocis, hominis nondum erat abs re,
nunc dixit de thesauris tuis profertur lumen luminis tui, quo
aperet opus tuum*. Et hac ratione maxime vtuntur
Basil. & Beda in Exaem. 7. & Damasc. lib. 2. de
Fide cap. 7. & Hugo de sancto Victore lib. 1. de Sa-
cram. p. 1. c. 8. & sequentibus. Accedit, quod cum de-
creuisset Deus non simul, sed certo dierum nume-
ro mundum componere, & ornare propter ratio-
nes, quas in fine precedentis lib. tetigimus, & alias
quæ in thesauris diuinæ sapientiæ latent, & ab in-
itio illorum dierum duratio totius mundi com-
putanda esset, necessarium fuit, vt lux sensibilis,
quæ fundamentum est, & quasi formalis causa si-
mul cum motu suo diem constituens, statim in
primo die crearetur: ergo lux, quæ tunc creata di-
citur, materialis, & sensibilis fuit. Vltimò confir-
mari hoc potest illa generalis regula, quæ in supe-
rioribus saepe vti sumus, quia verba Scripturæ quo
ad fieri possint in proprietate sunt accipienda, præ-
sertim in historica narratione: sed lux in signifi-
catione maxime propria & vltima hanc sensibilem
lucem significat: ergo de hac intelligenda sunt ver-
ba Moysis. Neque satisfacit responsio, quam Au-
gustinus in suo fundamento indicat, quod etiam
de spiritali lumine lux proprie dicitur, nam licet
hoc verum sit secundum quandam significationem,
altioris quidem ex parte rei significatæ, nihilo-
minus absolute illa est secundaria significatio ex
sapientum vtu deriuata, spectata primæua illius
nominis impositione. Nam, vt D. Thomas 1. p. q.
67. art. 1. notauit, hæc vox *lux* primò imposita est,
ad significandum id, quod facit manifestationem
in sensu visus, postea verò extensa est ad signifi-
candum spirituales lucem. Et ideo inquit *ibidem* D.
Thomas, vocem illam spectatam secundum suam
primam impositionem metaphoricè ad spirita-
lem transferri, sicut etiam dixit Ambros. lib. 2. de
Fide, in principio. Quod ergo in dicto loco Gene-
sis sumenda sit illa vox in proprietate primæ
significationis suæ, ratio facta ostendit, quia Moy-
sares de opere sex dierum.

ses expressè describere voluit ornatu huius mun-
di visibilis. Iuant etiam omnes alia circumstan-
tiæ, vt est illa de tenebris quam ponderauimus, i-
tem quod illa verba, *dies, nox, mane, & vespere*, non
nisi per metaphoram ad spiritalia transferuntur
ergo in illo loco non nisi sensibilibus sumuntur: er-
go eodem modo intelligenda est lux, quæ illius
diei & noctis, & c. initium, & origo fuit.

Atque hinc responsum est ad fundamentum Au-
gustini, nam licet aliquando illa vox proprie signi-
ficet spirituales lucem, in secundaria quadam si-
gnificatione minus vltima, nihilominus nun-
quam solet ita accipi, nisi ex materia vel circun-
stantiis locutionis vsus vocis in tali significatione
inducitur. Et ideo non potest illa significatio con-
uenienter ad narrationem Moysis accommodari,
vt declaratum est. Et amplius constabit confide-
ranti, Moysen rudem populum voluisse instrue-
re, & docere ordinem creationis mundi, ideoque
etiam fuisse vsu verbis in significatione magis
vltima, & quæ omnibus statim occurrit: hoc au-
tem modo lux proprie significat lucem sensibilem.
Ideoque secundum subiectam materiam simpli-
citer negari posset antecedens, quod Augustinus
assumit. Veruntamen illo dato negamus etiam
consequentiam, nam licet illa vox plura habeat
significata etiam propria, nihilominus ipsa histo-
ria, & alia circumstantia totius sermonis osten-
dunt sensibilem lucem esse ibi ad litteram signifi-
catam. Ad primam autem Augustini probationem,
primò defendi facili potest, quod licet Angeli fue-
rint creati intra illos sex dies, nihilominus eorum
creatio non fuerit in narratione Moysis compre-
hensa, quia potuit narrare visibilia tantum ope-
ra, non inuisibilia, vt multi Patres senserunt. De-
inde dici potest, creationem Angelorum narratam
esse à Moysè in primis verbis, quibus creatio sola,
non opera ornatus, narrata est. Glorificatio au-
tem Angelorum nec narrata est in cæteris operi-
bus sex dierum, nec nobis reuelatum est, quando
inceperit, vel an intra illos sex dies facta fuerit,
quanuis probabiliter id coniectemus. Ad secun-
dam verò probationem responderemus in primis,
licet difficile nobis sit explicare, quæ fuerit illa lux,
non propterea esse relinquendum proprium, &
planum Scripturæ sensum. Deinde dicimus diffi-
cultatem illam non esse insuperabilem, quomodo
autem expedienda sit partim in sequenti cap.
partim explicando opus quarti diei docebimus.
Et inde etiam patebit responsio ad Rupertum con-
iecturam: monstrabimus enim, quomodo lux pri-
mo die facta vltra illos tres dies durare potuerit,
& vsque nunc etiam fieri non desijt. Et ita etiam
constat, quid dicendum sit ad alteram partem do-
ctrinæ Augustini dicentis, Angelos quoad crea-
tionem comprehensos esse nomine cæli, quoad
glorificationem verò nomine lucis. Nam sicut pri-
mum est verum, non excludendo ab illis verbis
creationem propriam, & materialis cæli, ita etiam
secundum admitti posset, non excludendo pro-
ductionem sensibilis lucis. Vt sensit Beda in expo-
sit. Gen. c. 1. Et eodem modo dixit Hugo de sancto
Victore supra cap. 10. in primo die, quando in ma-
teriali mundo lux sensibilis fiebat, in mundo spi-
rituali factam esse intelligibilem lucem, quæ est
mystica quædam interpretatio, & pulchra conie-
ctatio, tamen satis perfluere non potest.

CAPVT II.

Quæ fuerit sensibilis lux primo die creata.

Conueniunt omnes, qui lucem illam sensibilem
esse affirmant, fuisse formam illam eiusdem ra-
tionis cum hac luce, quæ experimur, saltem quoad
hoc, quod erat essentia quædam aeris, tenebras
depel-

6.
Ad fundam.
Augustini
in num. 2.
multiplex
responsio.

Ad Rupertum
coniecturam
ibid.

depellens, ut dicit Basil. in 5. cap. Isaia, seu quæ corporum colores, & pulchritudinem manifestabat. Quia verò in quarto die dicitur Deus fecisse magna luminaria in celo, obscurum, & difficile ab omnibus iudicatum est, quænam fuerit illa prima lux, explicare. Quia ex altero loco manifestè colligi videtur, non fuisse lucem alicuius astri celestis, nec etiam Solis, qui postea factus dicitur: quæ ergo, vel cuius corporis esse poterit illa lux. Aliunde verò videtur ex superius dictis sequi, hanc lucem, non alia, quàm Solis esse potuisse. Nam diximus omnia corpora celestia in primo instanti fuisse creata: ergo etiam cælum Solis: ergo & ipse Sol, nam est pars illius cæli, quod integrum creari debuit, nec potuit aliter sine miraculo non necessario creari. Item quia proprium opus creationis substantiarum corporalium in illo momento consummatum est, sol autem secundum naturam suam non fit ex materia præiacente, sed ex nihilo per propriam creationem. Nec spatium illud, quod globus Solis in suo cælo replet, potuit esse aliquo tempore vacuum, aut sola materia informi, aut alio corpore repleto, ex quo postea sol generaretur: ergo substantia Solis primo die creata fuit. Unde fieri videtur consequens, etiam lucem eius fuisse tunc factam, quia vel est forma eius, ut Nazian. infra citandus loquitur, vel est proprietas cõnaturalis, ita intrinseca Soli, ut absque illa sine magno miraculo creari non potuerit: ergo lux cõcreata est corporibus in primo instanti: quomodo ergo postea facta esse dicitur?

Arguitur
lucem primo
die creatam
non fuisse
lucem astri,
vel etiam
Solis.
Arguitur
fuisse.

Secundo.

2.
Notatio 1.
de natura
lucis.

Propter has difficultates Doctores in plures, & dissidentes sententias diuisi sunt. Prius verò quàm illas referam, nonnulla de luce præmittere oportet, primum est, lucem in abstracto sumptam, seu conceptam non esse rem subsistentem, nec substantialem formam, sed qualitatem accidentalem, realem, & materialem. Ita docuit D. Thomas 1. p. q. 67. art. 2. & 3. & traditur à Philosoph. in 2. de Anima, quod hic supponendum potius est, quam probandum, tum quia non inquirimus ex profecto naturam lucis, sed tantum opus primæ productionis eius explicamus: tum etiam, quia substantia, vel substantialis forma non est per se sensibilis sicut est lux: tum etiam quia lumen, quod vel est eiusdem naturæ cum luce, vel est proxima participatio eius, accidens est, quod in aëre generatur, & corrumpitur: ergo etiam lux est accidens quoddam, & consequenter qualitas, quia in nullo alio predicamento collocari potest. Addimus verò esse qualitatem realem, quia licet ab aliquibus vocetur intentionalis, ad distinguendum illam à qualitatibus elementaribus, quia est purior, & excellentior illis: nihilominus vera forma realis est, cū & sit per se sensibilis, & plurium alterationum principium esse possit. Denique materialem esse dicimus: quia & est in subiecto materiali, & ab eo pendet in suo esse, & in eo extensionem quantitatis habet. Scio Basilium vocasse lucem primo die creatam immaterialem, & Nazian. incorpoream, in quo autem sensu loquuti fuerint, infra dicam.

3.
Notatio 2.
de diuisione
lucis.

Deinde suppono, lucem diuisi posse in naturalem, & gloriosam: naturalis est, quam in his corporibus naturalibus videmus, gloriosam autem vocamus, quæ in sanctorum resurgentium corporibus futura est, de qua nunc alterius ordinis à naturali luce, seu in substantia sua supernaturalis, vel qualis futura sit, ad præsentem locum non spectat: solum ergo supponimus, quod omnibus in confesso est, lucem primi diei naturalis ordinis fuisse, nam ad naturæ ornamentum pertinuit, & ad distinguendum naturalem diem, & noctem, creata est. Deinde aduerto, Philosophos accurate distinguere inter lucem, & lumen: nam lucem vocant, quæ per se, & quasi ab intrinseco coniuncta

Notatio 3. de
distinctione
lucis à lu-
mine.

est alicui substantiæ, & quasi fons est, & principium luminis, lumen autem vocant splendorem, seu qualitatem similem luci, ab illa desluentem, & corpori, in quo inest intrinsecus adnatum, de quibus qualitatibus luce, & lumine, an speciei essentiali differant, vel tantum in illis accidentalibus conditionibus, physica questio est, quæ ad præsens non refert. Nam quod attinet ad verba Genesis, non existimo nomen lucis in eo rigore esse in allegatis verbis accipiendum, nam ubi vulgata habet *fiat lux*, Septuaginta habent, nomen *q̄r*, quod lumen significat, unde notat ibi Ezechiel & Ascanius in Glossa magna, illam distinctionem lucis, & luminis in Scriptura non feruari. Denique aduerto lucem, in dicto rigore philosophico sumptam distingui posse ex corporibus, quibus conaturaliter inest: sic enim alia est lux Solis, alia quæ, alia aliquarum gemmarum, vel quorundam etiam animalium: lumina verò distingui possunt, vel ex causis efficientibus, ut distingui solet lumen Solis, vel candelæ, vel ex subiectis, ut lumen lunæ, stellarum vel aeris, in quibus distinctionibus omnibus, ut sæpe monui, non spectamus rigorosum gradum distinctionis inter hæc membra, quod Philosophorum est, latiusque scribimus in tractatu sequenti de anima lib. 3. cap. 14. sed tantum vsum omnium, & propriam significationem obferuas, ut opiniones Doctorum, & nostra resolutio facilius intelligantur.

Est igitur prima opinio, quæ dicit lucem illam fuisse quidem in substantia, & entitate eandem lucem, quam nunc sol habet, non tamen fuisse factam in ipso sole, neque inherenter illi tanquam subiecto, quia huius opinionis auctores supponunt solent non fuisse tunc factum quoad substantiam, sed quarto die. Quomodo autem, aut in quo subiecto facta fuerit lux illa, varijs modis exponitur. Primus est, lucem illam factam esse extra omnem subiectum, & per se existentem. Ita sentit Basil. homil. 2. Hexameron, circa finem, & Iulius homil. 6. circa princip. dicens, prius esse productionem ipsam naturam lucis, & postea esse corpus Solis productum, ut primogenitum luri, & huiusmodi. Ideo primam illam lucem sinceram, & immaterialem vocat. Non quia non esset forma corporalis, seu quantitas, & apta corpori in esse, sed quia non erat corpori immerfa, sed separata. Eiusdem sententia fuit Gregor. Nazianz. Orat. 43. in nouam Dominicam, ubi lumen illud dicit à principio non fuisse solare, sed incorporeum, inquit, & solus exers, id est, à sole, & ab omni corpore separatum, sed postea inquit, ad orbem terrarum illustrandam Soli traditum. Neque ignorauit Nazianz. id non potuisse sine miraculo fieri, imò propter miraculi magnitudinem factum esse censet. Nam cum in alijs rebus (inquit) materiam prius conderet, ac deinde eam formam conuerteret, ut magnitudinem miraculi speciem ederet, formam materiam priorem protulit, ac postea materiam induxit, lumen enim forma solus est, vti que sensibilis. Et eandem sententiam indicat Anastasius Sinaita lib. 4. Hexameron, & Athanas. q. 83. ad Antiochum, in dictum locum Gen. quatenus dicunt lucem primo die factam, in quarto fuisse in sole positam, vel inter sydera distributam, quod etiam sentit Theodor. in verba illa Psalm. 48. Laudate eum Sol, & luna, laudate eum omnes stelle & lumen. Et in eodem sensu dicit q. 14. in Gen. Deum creasse lucem prout illi iubuit, & postea illam pro arbitrio suo distribuendo, luminaria parua, & magna condidisse. Et plura similia pro hac sententia ex Patribus refert Ascan. in Glossa magna.

Veruntamen, ut sæpe ex doctrina August. diximus, in prima rerum conditione non sunt facile credenda magna, & inusitata miracula, quia tunc Deus creaturam condebat, & ideo contentaneum fuit

SVARE
de Angel
re 6. dicitur
anima

D. V.

fuit sapientie ipsius connaturali modo vnam quaerem condere. Nam miracula ad supernaturalem ordinem spectant, & non solent à Deo fieri, nisi in fidei confirmationem, seu exercitium, & ideo nulla tunc erat opportunitas, vel ratio faciendi tale miraculum, quale fuisset, lucē separatam creatam, & conservari. Deinde supponit illa sententia corpus solis quoad substantiam suam non fuisse factum, quando fiebat lux, cuius contrarium argumento facto sufficienter existimo convinci, nisi etiam negamus creationem omnium celorum quoad eorum substantiam simul, & in principio factam fuisse. Quod si sol tunc iam erat, incredibile profecto est, lucem se iunctam à sole creatam fuisse, cum sit proprietas illi connaturalis. Et alia etiam difficultates in hac sententia occurrunt, quae alijs communes sunt, easque statim notabimus.

Est ergo secundus dicendi modus, lucem fuisse creatam in alio corpore à sole distincto, quod alijs nubem lucidissimam, alijs ignem, alijs confusē splendentissimum corpus nobis ignotum appellant. Ita loquitur Hugo de S. Victore l. 1. de Sacram. p. 1. c. 9. & 10. ait enim, fuisse aliquod lucidum corpus, vicem solis gerens. Et rationem inquirens c. 11. cur Deus non statim fecerit solem, responderet, fortassis tunc non fuisse mundum dignum plena luce, aliquam tamen accepisse, ut videat (inquit) exire ad ordinem, & dispositionem. Sic etiam Petr. Comestor, Lyran. & Abul. vocant nubem lucidam. Ex Scholasticis eod. modo loquuntur Alenf. 2. p. q. 4. 6. memb. 5. a. 1. Vbi vocat corpus lucidum formatum ex praesente materia: & citat Bedam dicentem fuisse nubem lucidam, quod etiam habet Bonau. in 2. d. 13. art. 1. q. 1. cum Magistro ibi. Alij verò lucem illam vocant ignem splendentem, & emicantem. Ita loquitur Greg. Nyss. lib. de hist. sex dier. & quidem obscurissime. Item Damasc. l. 2. de fide c. 7. & Hermes apud Cyrill. l. 2. cont. Iulian. & videntur quidem aliquando Patres loqui de proprio elemento ignis. Sed in eo sensu sententia illa probabilis non est, tum quia elementum ignis in principio cum ceteris creatum est, tum etiam quia purum elementum ignis licet in se lucidum sit, parum, vel nihil illuminat, cum tamen ad illuminandum orbem corpus lucidissimum, & ad emittendum lumen densissimum necessarium fuerit: tum etiam, quia si lux ignis sufficiens tunc fuisset ad orbem illuminandum, & diem, ac noctem diuidendam, semper id fecisset, & ad illud munus superuacaneus sol fuisset. Vnde ergo illa opinio tolerabilior sit, credibile est hos Patres nomine ignis intellexisse corpus quodam ex materia elementari formatum, splendentissimum, & ad lucendum efficacissimum. Auctores itaque huius sententiae praecipue voluerunt vitare illud miraculum de luce separata, & subsistente in prima productione sua, quod praecedens opinio introducebat. Quia verò cum illa conueniunt in alio puncto, quod sol quoad substantiam suam non fuerit usque ad quartum diem creatus, consequenter congruat aliud corpus quod eius lucis subiectum fuerit. Non potuerunt autem consequenter dicere tale corpus caeleste fuisse, nec cum noua materia ex nihilo creatum, & ideo intulerunt fuisse nouum corpus ex praesente materia diuina virtute formatum, & ad lucē sustentandam accommodatum.

Inquirunt autem consequenter dicti auctores, quid de illo corpore quarto die, & creato iam solis, factum fuerit: nam ex hac interrogatione praecipua difficultas huius opinionis confurgit, ut ex D. Th. 1. p. q. 67. ar. 4. ad 2. colligitur. Vnde variè ad illam respondent Doctores praedicti, quidam dicunt nubem illam quarto die fuisse corruptam, seu in praesentem materiam conuersam, qui consequenter dicere debuerunt lucem primo die creatam in quarto extinctam, seu destructam esse, quia,

corrupto subiecto, accidens illi inherens consequenter destruitur. Neque hoc admirandum esse putant, quia illa lux vicaria fuit luci solis: & ideo, creato sole cum sua luce alia necessaria non fuit. Hoc autem alijs videtur incredibile propter argumentum cap. praeced. ex Ruperto tactum, quod his verbis ipse proponit lib. 1. in Gen. c. 10. Vide verum condignum sit tantae maiestati, ut ceterorum dierum opera sterneret in saeculum, & in saeculū saeculi, praecipuum, poneret illis, quod non praeberit: opus autem prima luci tale faceret, quod mutato consilio post exiguum triduum funditus extingueret.

At vitandum ergo hoc incommodum dixerunt alijs substantiam, quidem illius nubis quarto die fuisse dissolutam: lucem verò, quae in illa erat, in sole fuisse inclusam, illique inherentem usque hodie permanere. Nam de substantia illa non reputant inconueniens, ut citò tranfierit, quia non fuit in opere primi diei praecipue intenta, sed tantum ut esset vehiculum lucis. At lux ipsa, quae principaliter intenta fuit, debuit esse permanens, & cum ceteris rebus creatis perdurare. Verumtamen haec responsio plura multiplicat miracula, & non satisfacti difficultati. Vnum miraculum est, quod corrupto subiecto non corrumpatur accidens illi inherens. Aliud est, quod idem accidens transeat de subiecto in subiectum, quod in eo casu maius fuisset, quia sol non fuit factus ex materia illius nubis, sed ex nihilo creatus fuit. Item cum lux solis sit proprietas naturalis eius, ac proinde fluens à forma eius, non poterat sine miraculo fieri, ut lux iam facta ab extrinseco illi adueniret, & adiungeretur. Quibus omnibus non satisfacti, qui dixerit, diuinæ omnipotentiae omnia haec fuisse possibilia. Nunc enim (ut dixit Aug. 2. Gen. ad lit. c. 1.) quemadmodum Deus instituit, naturas rerum secundum scripturas eius, nos conuenit querere, non quid in eis velex eis, ad miraculū portae suae velis operari. Et praeterea non caret incommodo asserere, produxisse Deum substantiam illius nubis, (quae non poterat non esse perfectissima, cum fuerit tantae lucis capax,) ut illam post breue tempus in nihilum redigeret, vel saltem sua sola virtute corrumpere. A quo enim alio potuisset tunc illa substantia destrui. Nam quod quidam aiunt, nubem illam fuisse radijs solis dissolutam, verisimile non est, nam si luce sibi inherente, quoad illuminandum mundum sufficebat, optime conseruabatur, cur solaribus radijs dissoluta fuisset.

Vnde alijs dixerunt, nubem illam lucidam simul cum sole permanisse, & adhuc durare, quod duobus etiam modis cogitatum est. Vnus est, ut fuerit inclusa in caelo solari, & in eodem Solis loco tanquam gemma in annulo. Alter modus est, quod manserit nubes illa per se separata, non tamen videatur propter excellentiam lucis Solis, & consequenter, ut simul cum sole vniiformiter moueatur, ne post occasum Solis discerni, aut cognosci possit. Sed neuter modus verisimilis est. Non quidem prior, quia corpus illud non potest sine magno, & perpetuo miraculo esse in eodem loco adaequato Solis simul penetratiue cum illo. Neque etiam fingi potest, quod intra locum illum solare corpus ultra propriae naturae exigentiam condensatum fuerit, ut minus spatium occupando, alteri corpori lucido locum praebere: est enim hoc non solum superfluum, sed etiam valde imperfectum. Cur enim DEVS naturalem Solis dispositionem mutaret, & in praeternaturali statu perpetuo illum conseruaret. Vel si quis dicat, illam Solis densitatem, quam nunc habet, esse illico naturalem, cur DEVS non creasset solem tantae magnitudinis, ut in eadem dispositione quoad densitatem, vel raritatem permanens, totum illum locum posset replere? Nullus enim

Cetera illam arguitur ex Ruperto.

8. Responsio.

Non satisfacti.

3. Responsio dupliciter est cogitata.

Reijcitur prior.

prudens negabit, hoc Deum facere potuisse, vel corpus Solis capax illius magnitudinis fuisse, vel longè perfectius esse, quod totum illud corpus, quo locus ille repletur, sit vnum integrum, perfectum, ac singulare, & illi loco adæquatum, quam quod fuerit ex duobus corporibus diuersarum naturarum aggregatum. Præterquam, quod illa nubes fuit naturæ elementaris, incredibile est, permanere nunc in loco cælesti, & supra tres inferiores cælos, Soli quasi permixta. Si autem illa nubes fuit ex materia cælesti, erit quidam paruus Sol, ex quo, & ex alio Sole quarto die factio integer prout nunc est, coagmentatus sit, quod quidem cogitare, vt compositum ex duobus corporibus distinctis, & non continuis, vanissimum est. Dicere autem illum paruum Solem primo die factum, quarto die creuisse in Solem magnum: & contra naturam cælestis corporis est, & contra fundamentum illius sententiæ, quod substantia Solis quarto die facta fuerit, nam Scriptura non dicit, Deum augmentasse Solem, vel fecisse partem eius quarto die, sed absolute fecisse luminaria magna, &c.

Reijcitur posterior.

Alium item modum fingentem nubeculam illam lucidam extra solem permanentem, & ita illi coniunctam, vt discerni non possit, refert August. lib. 1. Genes. ad liter. c. 10. & tacite reijcit tanquam rem superfluum, & sine fundamento dictam. Quod etiam sentit Damascen. lib. 2. de fide c. 7. Nam cum ipse sentiat, lucem primo die factam, in Sole & stellis positam fuisse, subiungit, *N. que verò primigeniam lucem luminaribus istis summus ille rerum opifex idcirco imposuit, quod alterius luminis penuria laboraret, sed nec lux illa iners, ac supernacanea maneret.* Denique minus credibile est, Deum fecisse corpus illud propter solum vsum trium dierum, & postea sine vilo vfu illum conseruasse, per tot secula, & motum etiam eius vniformiter cum sole, vel sub sole conseruasse, solum ne discerni posset sine alia utilitate, vel fructu. Minus, inquam, credibile hoc est, quam quod post primos tres dies statim fuerit dissolutum, quia nec per se ad pulchritudinem, vel integritatem vniuersi pertinebat, nec vsum iam erat. Neque etiam dici potest, corpus illud non durare sine fructu, quia coniunctum Soli fortior sit illuminatio, quam si à sole tantum fieret. Hoc enim est contra perfectionem, & sufficientiam diuinorum operum, fecit enim Deus solem, vt luminare maius, quod præset diei: ergo fecit illum ad tale munus sufficiens, & cum efficacia necessaria ad illuminandum mundum, quantum ad illius statum & regimen sufficiens, ac conueniens fuit.

4. Responsio Perij.

Impugnatur

Ex his ergo concludimus, nullum conuenientem exitum habere potuisse post triduum nubem illam, ac proinde credendum non esse à Deo fuisse in orbem terrarum introductam, cum in illo non esset permanfura, nec ex ea aliquid nobilius illa esset generandum. Quia ex illa non potuit generari sol, quia non est factus ex materia corruptibili, vt iam supra diximus. Propter quod alij tandem fatentur illam non fuisse nubem ex materia elementari, sed fuisse globum quandam cælesti materia constantem, & perpetuo durabilem, & ex eo fuisse postea factum solem, non per substantialem mutationem, sed per materiæ condensationem, & figuratorem, & lucis accessionem. Ita ferè Pererius. Sed non videntur hæc satis consequenter dici, maxime cum ipse tanquam vnum ex præcipuis huius materiæ fundamentis illam regulam Augustini supponat, quod in naturæ institutione non sunt introducenda miracula; præsertim vbi diuina reuelatio ad illa admittenda non cogit. Nam eadem ratio est de quocunque opere præternaturali, nam suo modo miraculosum dici potest. At verò condensatio corporis, seu materiæ cæle-

stis omnino præternaturalis tali corpori est: ergo hæc etiam condensatio non est ponenda in illo corpore lucido factio primo die, si fuit cælestis, nam quoad substantiam fuit ipse sol, quoniam vel forma illius corporis postulat in materia sua tantam densitatem, quam nunc habet sol, vt sit conaturali modo: & sic corpus illud fuisset à principio sine connaturali dispositione factum, quod est contra perfectionem diuini operis, nam erit monstruosum, nisi dicatur esse miraculosum, aut propter solam obedientialem potentiam non fuisse violentum. Vel è contrario, si corpus illud in sua naturali dispositione creatum fuit, condensatio postea subsecuta fuit violenta & præternaturalis. Neque enim dici potest, illam formam esse indifferentem ad hanc, vel illam condensationem, cum omnis forma certam dispositionem in sua materia connaturaliter postulet, quæ dispositio in corpore incorruptibili esse debet naturaliter immutabilis. Magisque vrget hæc ratio, quia Scriptura, nec dicit, nec indicat, cuius densitatis, vel raritatis corpus illud fuerit: cur ergo fingitur fuisse rarius, quam sit Sol, cum vtriusque substantia eadem fuerit? Item cur cogitur maioris magnitudinis, & extensionis, quam sit globus Solis, vt condensari oportuerit, vt locus Solis illud capere posset? Item cur supponitur fuisse alterius figuræ, quam Sol, vt noua figuratone indigeret, cum de hoc Scriptura nihil dicat, nec sine magna mutatione incorruptibili corpori repugnante heri potuerit? Ac denique vnde constat, lucem factam primo die non fuisse tam intensam, quanta est lux Solis, vt fuerit necessaria postea lucis accessionis, quod (vt statim dicam) Soli etiam præternaturali fuisset. Denique ista sententia supponit corpus Solis quoad substantiam suam prius esse factum extra locum, quem nunc occupat in suo orbe, & post tres dies fuisse ibi inditum, quod valde præternaturale est, & habet difficultates in principio tactas: & ideo non est facile credendum, cum Scriptura non cogat. Tota etiam hæc opinio supponit, vel orbem Solis non fuisse in principio creatum, cuius contrarium docuimus, vel fuisse creatum sine globo Solis, quod monstruosum iudicamus. Propter has ergo difficultates hunc secundum dicendi modum non amplectimur.

Tertius modus dicendi est, lucem illam fuisse tandem cum luce Solis, & non fuisse ab omni corpore separatam, neque alteri corpori, quam soli, in hæc fuisse, sed in ipso sole fuisse factam. Ita tamen, vt prius substantia Solis fuerit creata, vtriusque in primo instanti creationis cæli, & terræ, postea aliquod verò tempus factam esse lucem in ipso sole corpore Solis. Quantum verò fuerit illud tempus, incertum nobis est, quia non est reuelatum: quod verò aliquod fuerit, probat hæc sententia ex verbis illis, *Et tenebræ erant super faciem abyssi.* si ad quas tenebras depellendas, vel à die diuidendas, facta est lux: ergo, si substantia Solis iam erat, quando erant illæ tenebræ, profectò præcesserunt tempore sine luce, nam tenebræ tempore præcesserunt lucem, vt in fine libri præcedentis diximus. Et quidem quod ad literam Scripturæ pertinet, nullam habet hæc opinio difficultatem in verbis, quibus opus primi diei narratur: imò in omni proprietate, & rigore illis coheret. Superest verò illi difficultas, quæ ex opere quarti diei nascitur, quam nos obijcere non possumus, quia inferius à nobis dissoluenda est cap. 8.

Nihilominus tamen huic sententiæ non adhaeremus, quia semper in illo principio perisistimus, quod Deus in principio nullas res condidit præternaturali, monstruoso, aut miraculoso modo. Solem autem carere luce monstruosum est, ac præ-

præternaturale, & sine magno miraculo fieri non poterat: ergo verisimile non est ita fuisse creatum. Probatur minor, quia recta ratio naturalis omnino suadet credere, lucem solis esse intrinsicam proprietatem eius, ab illius forma naturaliter resultantem, non minus enim sol est per se lucidus (vtrique per se secundo) quam ignis fit calidus, creare autem ignem calore priuatum, nimis præternaturale esset, ac miraculosum: ergo etiam creare solem sine luce, præternaturale & miraculosum fuisset. Vnde aliqui, prædictam sententiam moderantes, dicunt, non fuisse creatum solem sine omni luce, sed cum minori, quam ad illuminandum mundum erat necessaria, & hoc augmentum recepit, cum dictum est, *fiat lux*. Veruntamen hæc moderatio non soluit difficultatem sumptam ex ratione naturali, & minus proprie verba exponit, quia non dictum est, *creata lux* sed, *fiat lux*. Quod si hæc verborum extensio permittatur, ut fortasse permitti posset, si aliud non obstat, alio faciliori modo verba illa poterunt exponi, vtriusque videbimus. Probatur igitur prior pars, quia non lux remissa, sed tota, quam nunc sol habet, est proprietas naturalis eius: non est enim maior ratio de vno gradu, quam de alio: ergo creare solem cum minori luce, seu remissa, etiam fuisset opus imperfectum, & præternaturale. Et confirmatur, nam credimus, Deum, cuius opera perfecta sunt, creasse Angelos cum omni perfectione sibi connaturaliter debita, & hominem creasse, non solum cum perfectione debita naturæ, sed etiam cum omni perfectione dicente, & conueniente illi statui, & operi manuum eius. Ergo cum proportionem idem de elementis, & de corporibus celestibus cogitandum est, saltem quoad intrinsecas, & connaturaliter debitas proprietates: cur ergo aliter de sole iudicabimur? Dicit aliquis opera D E I non esse ratione naturali tam exacte merienda, potuit enim propter altiorum finem creare solem sua luce carentem, etiam si hoc præternaturam fuerit, ut vel per hoc intelligerent homines in sole nihil esse diuinitatis, neque aliquid virtutis habere, sed sub dominio Dei esse, & quo tunc lucem habuit, quando Deus illam conferre voluit. Respondetur, nos minime negare, sed Deum facere potuisse, neque etiam inuenire potuisse rationes ad id faciendum, si facere voluisset. Dicemus tamen, id non esse credendum, nisi reuelatum esse probetur, neque etiam illum productionis modum pro prima rerum institutione esse accommodatum. Neque ad illum finem instruendi homines erat miraculum illud necessarium, tum quia satis ostenditur, nihil diuinitatis esse in sole ex eo, quod creatus à Deo est: tum etiam, quia miraculum illud hominibus constare non poterat, nisi per diuinam reuelationem, & fidem: ideoque nihil conducere poterat ad persuadendum, solem non habere à se, sed à Deo lucem suam & perfectionem.

Est ergo 4. sententia, quæ in primis dicit, lucem factam primo die verbis illis, *fiat lux*, non fuisse lucem alicuius corporis illuminantis, quæ, ut sup. notauimus, in quadam rigorosa proprietate lux dicitur: atque ita neque fuisse lucem solis, si soli inhaerentem, neque etiam lucem ignis, neque verò alterius corporis in quo tantquam in fonte fuerit. Sed fuisse lucem corporis illuminati, quæ in dicto rigore lumen dicitur. Nihilominus tamen non fuisse illud lumen à sole productum, qui nondum erat, licet fuerit eiusdem rationis cum lumine, quod nunc sol efficit in aëre, quia potest esse idem effectus, licet non sit ab eadem causa. Vnde concludit hæc sententia, lumen illud factum esse immediatè à solo Deo sine interuentu causæ primæ creatæ. Fundamentum huius sententiæ quoad primam partem est, quia supponit solem esse factum quarto die, non antea: vnde infert et lucem

Solis non esse factam ante quartum diem, quia non per se fit, sed comproducitur cum sole. Ergo lux facta primo die non potuit esse lux solis. Quod autem neque alterius corporis illuminantis fuerit, persuadere potest hæc sententia rationibus à nobis factis contra secundum dicendi modum. Quæ possunt in hunc modum vrgeri: nam si lux facta illo primo die fuit fons luminis, profectò debuit esse eiusdem rationis cum luce Solis, quia Scriptura loquitur de luce nobis nota, quæ non est alia potens ita luminare, ut diem efficiat, nisi lux solis. Vnde etiam concludi potest, illam lucem non minus intensam, & efficacem fuisse, quam fit lux solis, quia tres illi primi dies non minus perfecti, & illustres fuerunt, quam ceteri. Ergo illa lux non solum eiusdem rationis, sed etiam æqualis fuit luci solis. Ergo signum fuit factam non fuisse sole nondum perfectò, quia neque in elementari corpore fieri poterat, nisi præternaturaliter, & cum magno miraculo, neque in corpore celesti, quod non esset, vel eiusdem rationis cum sole, vel saltem æqualis perfectionis. Huiusmodi autem esse non potuit, alioqui aliud corpus solis postea necessarium non fuisset.

Et ex hac prima parte inferitur secunda, tum quia inter lucem, & lumen non datur aliud genus visibilis lucis: ergo si illa non fuit lux quasi in fonte, saltem debuit esse lumen sensibile corporis illuminati: tum etiam, quia necesse est exponere illa verba, *fiat lux* in aliquo sensu proprio, significare autem cum proprietate potest illa vox *lux* tam lucem, quam lumen, secundum vsum Scripturæ, & maximè secundum proprietatem Hebraicam, ut supra dixi: neque aliam propriam significationem habere potest, ut ex vfu, & consensu omnium manifestum est: ergo si illa lux facta, non fuit corporis illuminantis, necessarium est, ut saltem fuerit lumen corporis illuminati. Et consequenter etiam fuisse eiusdem rationis cum lumine præsentium dierum, quod mediante sole in aëre fit, quia Moyses vniuoce (ut ita dicam) ad homines loquutus est, de diurno lumine omnibus conspicuo. Item quia tres primi dies eiusdem rationis fuerunt cum tribus vltimis, & cum cæteris, qui postea facti sunt: quia non est verisimile, de illis diebus Scripturam æquiuocè loqui. Denique nulla ratio probabilis occurrere potest ad cogitandam diuersitatem specificam inter illa lumina, quia ex sola causa efficiente non colligitur: præsertim si verum est, solum Deum fuisse immediatam causam illius lucis, seu luminis trium priorum dierum, quia Deus solus potest sua virtute facere lumen, vel alios effectus, quos mediante sole, vel alijs causis secundis facere solet: ut est in Theologia per se notum.

Et hinc probatur tertia pars illius sententiæ, quia Deus per se fuit sufficiens causa illius lucis, & tunc nulla propinquior interuenit: ergo solus Deus fuit immediatè illius luminis causa. Minor patet ex dictis, quia tunc non adfuit sol, neque aliud corpus lucidum supplens vicem eius. Et confirmatur, nam hoc est consentaneum verbis illis, *Dixit Deus, fiat lux*, nam illud dicere fuit, facere. Vnde sicut solus Deus dixit, ita solus Deus fecit. Hanc sententiam excogitasse videtur Burgenfis in Gen. & placuit Molinæ tract. de opere sex dierum disp. 7. Vnde Eugub. libro 7. de Peren. philosoph. cap. 8. & Dion. Carthus. in 1. cap. Genes. Sed forte quis interroget, quomodo Deus disereuerit lucem à tenebris, vel fecerit naturalem diem constantem ex mane, & vespere. Quia si Deus ipse fuit immediatè causa luminis, totum mundum æque illuminaret, cum non sit maior ratio affirmandi, illuminasse potius hanc partem, quam illam, vel hoc hemisphærium potius, quam alterum, & eadem

13.
Secunda pars
est probatio.

14.
Tertia pars
est probatio.

Interrogatio
ni satisfacta

ratio

ratione æqualiter conseruaret illud, neque vlla causa successioneis diei, ac noctis assignari posset. Facile tamen ad hoc respondent, Deum non esse naturale agens, sed liberum, & ideo libertate sua potuisse prius vnum hæmispherium illuminare, quam aliud, neque huius arbitrij aliam rationem necessariam esse præter libertatem Dei, quia omnia operatur secundum consilium voluntatis sue: verisimile autem est, illuminasse prius hoc nostrum hæmispherium, in quo primum hominem sua etiam voluntate creaturus erat. Et simili modo diuisit diem, & noctem, non per motum localem alicuius corporis illuminantis, sed per successiuam emissionem luminis, & suspensionem influxus eius in varijs partibus æris, & orbis, cum eodem modo, & vniuersitate, qua sol ipse, si adesset, & moueretur, id faceret.

15.
Hæc exp-
sio placet
a-
qualiter,
displicet
ta-
men primo
in funda-
mento p-
partis.

Hæc sententia quoad primam, & secundam partem mihi placet quantum ad expositionem verborum Genesis de luce primo die facta. Tria vero in illa displicent, primum est fundamentum primæ partis eius, nimirum, lucem factam illis verbis *fiat lux*, non fuisse lucem Solis, eo quod sol non esset, quando Deus dixit, *fiat lux*: nam probatum est a nobis in superioribus, cælum à principio cum orbe suo creatum esse, & consequenter probatum est, à principio etiam habuisse totam lucem suam vt necessitate naturali à forma sua dimanantem. Vnde nos potius illam partem probamus, quia lux Solis facta iam erat, quando Deus dixit, *fiat lux*: ergo non potuit fieri per illa eadem verba, seu per actionem illis significatam. Probat consequentia, quia productio lucis distincta actio fuit à creatione cæli, & terræ facta in primo instanti per quam lucidum solem factum esse supponimus, quia non fuit factus, nec luce intrinseca ornatus, per alteram actionem, qua facta est lux. Quia non potuit bis fieri, præsertim cum supponamus hanc productionem lucis esse tempore posteriori creatione mundi, vt in superioribus probatum est, & iterum statim dicetur. Quocirca si aliquando graues auctores dicunt, lucem factam per verba illa, *fiat lux*, fuisse ipsam lucem Solis: non videtur intelligendum de luce intrinseca, & in hærente Soli, sed de irradiatione, seu illuminatione Solis, ita vt perinde fuerit dicere, *fiat lux*, ac dicere, sol mundum illuminet.

Aliorum
sensu alius.

Aliqui vero dicunt, etiam posse intelligi de ipsa luce Solis intrinseca, non quidem quoad totam substantiam eius, sed quoad formationem ipsius. Dicunt enim prius cum sole in ipso factam esse informem, postea vero esse formatam, & perfectam esse informem, postea vero esse formatam, & perfectam. Veruntamen si hoc intelligatur de formatione per intentionem aliquam & additionem intrinsecam factam illi luci, non possumus consequenter loquendo in eam descendere sententiam, quia, vt supra dixi, in proprietate intrinseca eadem est ratio de toto, & de parte, seu de gradu perfecto, quia tota lux solis secundum omnes gradus suo equali necessitate Solis formam consequitur, vt supra dixi, & iterum in opere quarti diei dicam. Si vero illa formatio lucis Solis, intelligatur secundum quandam extrinsecam perfectionem solum, quam censetur habere sol vniuerso orbi se communicando propter quandam maiorem similitudinem ad Deum, quam in eo statu habet: & consequenter etiam intelligatur secundum conditionem intrinsecam ad hanc vniuersalem illuminationem requisitam: sic verum est, lucem Solis prius aliquo modo informem fuisse, postea vero creuisse non in se, sed in diffusionem suam, & ad hoc recepisse diurnum motum primi mobilis, & ita fuisse accidentaliter formatam. Atque in hunc modum intelligendus est Dionys. Areopagit. cap.

quarto, de diuinis nominibus 1. part. non longe à principio, vbi prius laudat lucem Solis, & in ea dicit esse expressam diuinæ bonitatis imaginem quatenus ex se omnia illuminat, & penetrat sua magnitudine, & efficacia, & totius labentis temporis est mensura, & adiungit. *Ipsa est enim ea lux, et si tunc erat informis, quod & dicitur inus Moyses ait, quæ primam distinctit, & distinctum dierum nostrorum trinitatem.* Vbi in primis manifesta est sententia Dionysij, lucem, quæ illuminando distinctit illos tres dies, non fuisse, nisi lucem Solis: & cum dicat prius fuisse informem, supponit, quoad substantiam prius fuisse, ac proinde solum accidentaliter fuisse informem. Et ita exponit Diuus Thomas q. 67. articulo quarto ad secundum. Addit vero, lucem illam secundum illis fuisse informem, quia tantum habebat virtutem illam, quæ data est ei specialiter virtus ad particularis effectus. Quæ sententia Diui Thomæ referri potest ad totam lucem primi diei comparatam ad productionem luminariam factam quarto die, & in hoc sensu ibi tractabitur: vel potest referri ad lucem in principio concreatam cum substantia Solis, comparando illam ad opus primi diei, quando dixit Deus, *fiat lux*, & sic, vt verum habeat, exponenda est iuxta ea, quæ diximus: quia nulla maior, vel specialior virtus illuminandi, vel agendi data est præexistenti luci Solis per illa verba, *fiat lux*, præter illam quam ex motu primi mobilis accipere potuit, seu extensua potius, quam intensua dici potest, seu secundum conditionem necessariam ad vniuersalem illuminationem, non in ipso principio per se illuminandi, vt iam declaratum & probatum est.

Ex quibus omnibus concludimus, in primo die post totum opus creationis factum in primo instanti, quod fuit primum instans extrinsecum illius diei, nullam lucem quoad substantiam, vel in intrinsecam entitatem suam denotatam esse præter lumen factum in alijs corporibus à sole illuminatis. Vnde si quis verba illa Genesis: *Dixitque Deus fiat lux, & facta est lux, & vidit Deus lucem, quod esset bona*, velie referre ad ipsum solem, & intrinsecam lucem eius, potest illa per recapitulationem exponere. Vt enim Moyses exponat, quid Deus addiderit in illo primo die mundo sensibili à principio creato, resumit, & in particulari declarat, lucem tunc factam imperio Dei, quæ ipsi etiam valde placuit, & deinde adiungit, *& diuisit lucem à tenebris*, quod specialiter illo die factum est mediante motu, & illuminatione Solis. Si vero eadem verba, *fiat lux*, intelligantur de productione lucis quoad substantiam eius, non sunt intelligenda de luce, quæ est in sole, sed de illuminatione orbis, quæ etiam dici potest lux Solis, quia à sole est, & hæc expositio mihi magis probatur, quia magis proprie declarat verbum *fiat*, retenta etiam propria significatione vocis *lux*. Vnde cum additur, *& factum est lux*, non solum significatur, lucem Solis in se factam esse, sed etiam mundum illuminari coepisse. Et similiter cum additur, *Et vidit Deus, quod esset bona*, non solum significatur, Deum Solis lucem approbasse, sed etiam illi maximè placuisse, quod mundum illuminaret. Vnde quod additur, *& diuisit lucem à tenebris*, non explicat nouum opus: sed modum eiusdem operis seu illuminationis declarat, quia non ita facta est, vt simul totum orbem occuparet, sed vicissitudine quadam lucis, & tenebrarum. In qua tota expositione nihil violentum, nihil in proprium apparet, & alioqui sine miraculis aut præternaturalibus effectibus, primum initium ornatus, & distinctionis rerum vniuersi ad ipsius pulchritudinem, & conseruationem in primis necessariam, optime describitur: ergo merito hæc expositio alijs præferatur.

Hinc secundo displicet nobis sententia Burgenis

SVARE
de Angel
re 6. dieru
anima

AD

Sensus non
incongruus
verborum
fiat lux.

Qua ex par-
te non sit
admitten-
dus iste sen-
sus.

Qua sit ad-
mittendus.

genhis in eo, quod tertio loco dicit, lumen tunc factum in aëre; vel alijs corporibus, à solo Deo sine interuentu Solis fuisse productum. Tum quia in hac parte repugnat illa sententia Dionysio, quem in hoc & D. Thomas, & multi alij sunt sequuti: cum etiam, quia illa sententia supponit, non solum non fuisse creatum solem, vel lucem eius per illa verba, *fuit lux* verum etiam, neque antea extitisse, vel quoad substantiam, vel saltem quoad lucem suam, cuius contrarium docuimus, & in opere quarti diei illud amplius defendemus. Neque illa sententia quoad hanc partem habet fundamentum in verbis illis, *fuit lux*, quia ibi verbum *fuit*, iuxta expositionem, quam sequimur, non significat productionem ex nihilo, sed educationem formæ accidentis ex præexistente subiecto, quæ per causam secundam fieri potest. Vnde cum talis causa tunc non deesset, per illam fieri debuit. Quia vero facta est, iubente Deo, & volente, & ordinem vniuersi disponente, ac cooperante, ideo cum omni proprietate scripsit Moyses, dixisse Deum, *fuit lux*. Sicut etiam in alijs operibus sequentium dierum videbimus, multa fecisse Deum cooperantibus aliquo modo, vel Angelis vel alijs causis secundis, & nihilominus Deo tanquam primo auctori, & motori simpliciter tribui.

Tertio displicet dicta sententia in eo, quod asserit, diuisionem diei, & noctis non esse factam illis tribus diebus per motum localem cæli, sed per subtractionem, & exhibitionem diuini influxus. Quam sententiam alio modo prius tradiderat Damascenus libro secundo, capite septimo, & ante illum Basiliius homil. i. in Genes. vbi dicit, tunc noctem vicissim successisse diei, *nocti quidem secundum notionem Solis subprimigenia illa luce summum splendorem diffundente, seque rursus contrahente, & que proportionata à Deo definita*. Itaque quod præcedens opinio tribuit Deo immediatè operanti, id tribuit Basiliius etiam luci creatæ ad illuminandum, quæ tunc factam esse supponit. Vnde nouum miraculum adiungit Basiliius, & ideo eius sententia difficultior creditur, ut notauit Augustinus suppressio Basilij nomine libro primo Geneseos ad literam capite vndecimo, & 16. Accedit, quod si lux illa creata fuit, etiam non esset in sole, sed per se subsistens, non poterat successiue illuminare diuersas partes orbis, nisi successiue etiam ad illas applicaretur, & consequenter ab alijs recederet, quia illuminare non posset nisi ad certam distantiam: ergo necessarium erat illam lucem localiter moueri. Nisi fortasse existimauerit Basil. illam lucem simul fuisse circumfusam per totum orbem, simulque fuisse sufficienter applicatam vtrique hemisphærio, ita ut posset simul vtrunque illuminare, si Deus voluisset. De facto vero non ita illuminasse, sed successiue per subtractionem, vel emissionem radiorum, quia Deus ita disposuit. Sed hic modus cogitandi lucem illam creatam totum mundum simul occupantem nullum habet in Scriptura fundamentum. Fuisseque superflua tanta multitudo, seu magnitudo lucis, quandoquidem non erat simul totum orbem illuminatura. Denique successiua illuminatio, & diuissio diei, & noctis cum luce minoris magnitudinis solo motu locali adiuncto facilis, & sine nouo miraculo fieri potuit: ergo frustra tanta magnitudo lucis cogitatur, & nouum miraculum ad illius operis perfectionem adiungitur. At vero si lux illa, quæ diem fecit, & noctem, sola fuisset increata lux, de illa verè diceretur, totam simul fuisse præsentem toti orbi, & vtrique hemisphærio eius, ac subinde non aliter potuisse successiue efficere diem, & noctem, nisi successiue subtrahendo, vel præbendo influxum suum, quod quidem pro sua libertate sine nouo miraculo facere potuisset: nihilominus tamen modus hic o-

perandi minus naturalis est, tum quia Deus operatur per causas secundas quando non defunt: ostendimus a. ibi non defuisse: tum etiam, quia Deus semel per se producit, quātum est ex se semper illud conseruat, nisi ex parte ipsarum rerum, vel causarum naturalium sufficiens causa corruptionis intercedat: ergo multo melius dicitur, illam successionem diei, ac noctis non fuisse factam ex sola libertate diuinæ voluntatis suum influxum dantis, vel auferentis, sed necessitate naturali ortam esse ex conditione, & limitatione lucis illuminantis, nam dum ad alias partes mundi illuminandas accedit, ab alijs recedit, quas subinde illuminare desinit, vnde vicissitudo noctis, & diei oritur.

Ex quibus tandem colligimus ad opus huius primi diei pertinuisse non tantum luminis productionem, sed etiam diurnum motum Solis, seu motum primi mobilis, ad cuius raptum diurna circulatio Solis efficitur. Ita docet D. Thom. q. 70. a. 2. ad 3. & Theologi, ac moderni frequentius, & ex dictis apertè concluditur, quia lux illa facta est per illuminationem successionum vniuersi secundum diuersas partes, seu hemisphæria eius: sed illa successio non potuit habere aliam causam propriam, & connaturalem, nisi motum Solis illuminantis: ergo motus ille simul cum lumine cepit, & conuersio. Atque ita explicatur facillè omnia verba Genes. quibus opus huius diei refertur. Nam in primis ponuntur illa verba, *fuit lux* quæ satis iam explicata sunt, & illorum efficacia per frequentiam ostenditur, cum dicitur, *& facta est lux*: per id vero, quod additur, *& vidit Deus lucem, quod esset bona*, non solum conuenientia talis operis, & commoditas vniuersi, quæ in illo cernitur, sed etiam perpetuitas, & duratio talis operis declaratur. Nā per hoc, quod dicitur placuisse Deo tale opus, eius permañentiam à Deo fuisse decretam significatur. Intelligendum autem hoc est de permañentia operi accommodata. Diximus n. lucem tunc denuo factam non fuisse lucem inherenter Soli, quæ eadem numero semper durat, sed fuisse lumen aeri inditum, quod non ita permanet, sed in indiuiduo, sed continua successione mutatur, & ideo permañentia illius operis in perseverantia illius continuæ successionis posita est. Et ita consequenter additur, *& dixit lux a tenebris*, quæ diuissio eodem modo durabilis facta est, ut vique ad finem mundi perseveret. Resultat autem illa diuissio ex circulari motu Solis, qui tunc factus est, ut diximus. Cætera denique verba satis per se clara sunt, solumque est in eis notanda diuersa significatio nominis diei, nam cum dicitur, *appellauitque lucem diem, & tenebras noctem*, nomen diei artificiale, quæ vocant diem, significat: cum vero additur, *& factum est vespere & mane dies vnus*, naturalem diem designat, id est, integrum, & vigintiquatuor horarum, quem propterea Moyses appellauit diem vnum, id est, completum, & perfectum, vel phrasi Hebraica vnum vocauit, quia primus fuit, ut omittam alia mysteria quæ expositores considerant. Et hanc duplicem diei acceptionem notauit August. lib. 11. Confess. c. 23. & in Imperfect. Gen. c. 7.

Vna superest circa prædictam resolutionem difficultas, quia ex ea sequitur, lucem factam hoc primo die in eodem instanti esse cepisse, in quo creata sunt cælum, & terra. Consequens videtur repugnare Scripturæ: ergo & prædicta resolutio. Sequela probatur, quia in eodem momento, in quo creatum est cælum, creatus etiam fuit sol cū sua luce perfecta, ut nos opinamur, sed sol in eodē instanti, in quo est, illuminat corpora sibi vicina, & capacia lucis: ergo in eodem instanti creationis suæ illuminauit inferiora elementa diaphana: sed tale lumen primo productum in aëre fuit opus primi diei, ut exposuimus: ergo illud in primo instanti

19.
Corollarij. c. 1.
dictis.

Explicatio
verborum
Gen. 1. p. 5.
tium ad 1.
diem.

is, oppo
m, et

nom
c. 11
part

2

20:
Difficultas
contra ha-
bitum resolu-
tione.

Quorundā
enodatio
iuxta de-
ctrinā Au-
gustini supra
relatam.

instanti creationis factum est. Minor autem primi argumenti probatur, quia de illo primo instanti scriptum est, *Et tenebrae erant super faciem abyssi*: ergo abyssus non fuit illuminata in illo instanti. Dicitur fortasse aliquis, verba illa, *Et tenebrae erant super faciem abyssi*, non intelligi secundum realem durationem, sed secundum quandam naturae ordinem, & ideo non esse contra veritatem illorum verborum, quod sol in eodem instanti, in quo fuit creatus, abyssum illuminaverit. Quia sensus verborum est, hunc mundum inferiorem de se esse tenebrosam, & ideo fecisse Deum solem, & iussisse, ut illum illuminaret, quod totum in eodem instanti temporis verum esse potuit, quia in illo prius natura, seu ex se aer tenebrosus fuit, & posterius natura illuminari potuit.

21.
Non satis-
facit.

At verò licet hæc responsio in sententia Augusti. asserentis omnia simul esse facta, locum habeat, nos illa uti non possumus, qui verā successionem in illis operibus agnoscimus, & ita illam supra rejecimus tanquam proprietati verborum minus consentaneam. Nam verbum illud, *erat*, simpliciter positum, & toties repetitum, veram existentiam in duratione reali significat. Deinde ex contextu constat, creationem celi & terræ, & productionem lucis per illa verba, *fiat lux*, significatam, non fuisse simul duratione factam, sed creationē realiter, seu duratione antecessisse. Sic enim dicitur, *In principio creavit Deus*, &c. & statim describitur status, quem mundus inferior habuit in illo instanti, cum dicitur, *terra uteretur inanis, & vana*, &c. Postea v. additur, *Et dixit Deus, fiat lux*, in quo novum, & posterius opus significatur, magisque declaratur, addendo, *Et dixit lux a tenebris*: ergo negari non potest, quia in hoc orbe inferiori tenebræ illuminationem eius tempore, vel reali duratione antecesserint: ergo lux specialiter facta prima die, non potuit in primo instanti creationis fieri. Præsertim, quia illud primum instans in rigore ad illum diem non pertinuit, sed vel fuit initium extrinsecum eius, vel fortasse maiori mora antecessit. Propter quæ D. Thomas 1. p. q. 74. art. 3. concludit, secundum alios Patres præter Augustin. post productionem creaturæ fuisse aliquod tempus, in quo non erat lux. Verum est tamen, illos Sanctos supponere, solem etiam quoad substantiam, & lucem suam non fuisse usque ad quartum diem creatum: in nostra autem sententia, in qua supponimus, Solis creationem in prima creaturæ productione factam esse, non ita facile explicatur, quomodo illuminatio Solis potuerit esse tempore posterior creatione eius, & consequenter quomodo tenebræ lucis creationem tempore præcedere potuerint.

22.
1. Causa an-
tecessionis
tenebrarum
ad illumina-
tionem
S. lu.

Expenditur
hæc causa.

Varie igitur causæ illarum tenebrarum, quæ tempore præcesserunt illuminationem Solis, reddi possunt. Prima est, quod Deus in illo principio noluerit cum sole ad illuminandum concurrere, donec dixit, *fiat lux*. Quæ quidem causa sufficientissima est, & sine dubio possibilis fuit pro Dei libertate. Quod autem ita factum fuerit cum pendeat ex voluntate Dei, solum probari potest ab effectu revelato, quia tenebræ præcesserunt, & non apparet alia causa probabilior, supposita Solis existentia. Hic verò dicendi modus in eam difficultatem à nobis sæpe obiectam incidit, quod opus miraculosum, & extraordinarium in prima rerum creatione ponit, & ad declarandam historiam Genesis putat esse necessarium. Probatur, quia non minus miraculosum, & supernaturale esset solem in præsentia aeris illum non illuminare, quam ignem in camino Babylónico pueros non exurere, quod præternaturale, & miraculosum fuit. Posset autem responderi, esse quidem hoc præternaturale post generalem legem à Deo statutam de con-

currendo cum omnibus causis secundis ad ipsarum actiones, in primo autem initio creationis mundi nondum fuisse hanc legem statutam, quia tunc solum decreverat rerum creationem, de illarum autem propagatione, vel communicatione nondum disposuerat: & ideo pro tunc sine proprio miraculo imò consentaneo ordine, secundum illum rerum statum, prius solē creasse, ut sol radiis suis illum penetrare non poterit. Et explicatur hoc amplius, quia Scriptura non dicit, tenebras totum aërem occupasse, sed *super faciem abyssi*. Per faciem autem abyssi satis proprie intelligitur superficies conuexa aquæ aëri contigua. Potuit ergo naturaliter contingere, ut sol statim illuminaverit aërem sibi propinquiores, tenuiter tamen, ac remisse, propter dictam aëris indispotionem, & consequenter contingere potuit, ut aëris, seu illuminatio, quæ eo remissior erat, quo in partibus remotioribus fiebat, prius finiretur, quā totam aëris profunditatem penetraret: ac subinde tenebræ super faciem abyssi relinquerentur, quem dicendi modum attigit Augustinus, excitando quæstiones potius, quam definiendo, lib. 1. Gen. ad litter. c. 11. Agens enim de opere quarti diei ait, *Quid factus est sol in potestate diei, qui luceret operetiam si lux illa (utique primi diei) faciendo sufficeret. An illa prior regiones superiores à terra longinquas illustraret, ut sensus non possit in terris &c.* Et clarius c. 12. *Nihil in molem terrenam, & aquosam antequam esset ab alterutro utrumque discretum, quod tertio die factum sit, ut tenebras Deum appellasse quis dixerit, propter eiusdem corpulentiam, quam lux penetrare non poterat.*

At verò Augustinus in his locis non meminit crassæ, aut nebulosæ aëris, sed tantum aquæ & terræ. Quæ difficultas est ferè unica in hoc dicendi modo, quia non apparet, unde aer in sua creatione, vel densitatem, aut nebulam, vel crassas nubes habere potuerit, quia imperfecta naturali dispositione creatus fuit, ut verisimilius est, neque enim ibi videbimus. Propter quod addi posset imitatio Augustini verba Solis illuminationem peruenisse ad elementum aquæ, & magnam partem profunditatis abyssi occupasse. Nihilominus tamen propter

propter magnam aquæ densitatem, & multitudinem non potuisse totam aquarum abyssum penetrare, æque ita mansisse tenebras super faciem abyssi, siue per faciem abyssi superficiem vltimam aquæ intelligamus, non supremam, sed infimam, seu non conuexam, sed concavam, vtraque enim respectu diuersorum facies dici potest: siue superficies conuexa terræ facies abyssi dicatur, quarens totius abyssi terminus est, sicut facies rei dicitur, ad quam visus terminatur. Et ita dicantur tenebræ fuisse super faciem abyssi, quia lux ad terram non perueniebat: propter quod dicitur fuisse inuisibilis. Qui modus dicendi habet fundamentum in Basil. hom. 2. in Exaëmeron, ubi sic inquit, *Existat ergo, vt intelligamus, aquas super telluris superficiem extendisse antequam ad propriam stationem. Sicut enim humus substantia segregaretur, atq. ex eo terram tunc inuisibilem, & inornatam fuisse: & infra, Erat inuisibilis terra. Quam ob causam quæso? Quia circumfusa vndeque erat abyssi. Quid abyssi significat? copiosam aquam, ad cuius fundum haud facile penetrari poterit deorsum versus.*

Veruntamen iuxta hanc sententiam non facile potest ratio reddi, cur post aliquam durationem, vel moram sol dicatur diuississe lucem à tenebris mundum illuminando potius, quam in primo instanti. Nam si densitas & multitudo aquarum fuit causa illarum tenebrarum in primo instanti, creationis, similiter post illam moram impedirent, ne illuminatio Solis vsq. ad terram perueniret, quia toto illo primo die eodem modo permanfit abyssi circumdans terram. Ad hoc autem responderi posset, cum Deus dixit, *fiat lux*, vel maiori concursu confortasse Solis actionem, vt vsque ad terram penetraret, vel aquas ipsas qualitate aliqua disposuisset, vt facilius illuminari possent. Quod Ambr. & alij explicant exemplo eorum, qui in profundo aquarum oleum ore fundendo clariora reddunt ea, quæ in profundo maris in superficie terræ occultabantur. Sed hæc quamuis impossibilia non sint, nec incredibilia, sunt tamen incerta, vel noua, ac extraordinaria opera, quæ in Genesi non narrantur illo die facta. Et præterea non satis constat, non potuisse solem sua virtute illuminando penetrare vsque ad superficiem terræ, etiam si elementa aquæ & aeris in sua puritate existentia, terram circumdarent, vnde Basilus supra, in allegata sententia non omnino perisistit: nam iterum quærens, *Quamobrem pars terra nulla tunc per aquas visenda se offerebat?* Respondet, *Quia lumine carebat aer, & tenebræ usque adhuc erat, qui totam ambibat aqua naturam.* Vbi significat, lucem Solis penetraturam fuisse aquam, si aerem illuminasset, ac proinde tenebras illas aerem occupasse.

Tertius dicendi modus esse potest, illas tenebras, quæ in principio creationis præcesserunt, non occupasse totam aquam, & aerem in circuitu totius orbis, sed in illo hemisphærio, in quo cœpit sol irradiare, quando dictum est, *fiat lux*. Quod hemisphærium hoc nostrum fuisse creditur, in quo & paradisi terrestris cõditus fuit, & primus homo creandus erat. In hoc autem hemisphærio potuerunt esse tenebræ per totum aerem & aquam diffusi, quia sol in alio hemisphærio creatus non poterat propter terræ opacitatem suis radijs illuc pertingere. Atque ita ille tenebræ fiebant ex interpositione terræ, sicut nunc sit nox: non tamen habebant rationem, vel nomen noctis, quia non per successionem motus fiebant, & ideo simpliciter tenebræ appellantur. Sed obijci potest, quia si sol tunc erat, & illuminabat dimidiam mundi partem, licet aliam partem tenebrosam relinqueret, non magis tenebræ, quam lux erant super faciem

Sua: de opere sex dierum.

abyssi: ergo simpliciter dici non potuit, aut debuit tenebras fuisse super faciem abyssi. Imò in rigore non videtur allata causa vera, quandoquidem æqualis pars abyssi lumine non carebat. Sed responderi potest ex illo axioma, quod bonum ex integra causa, & malum ex quocunque defectu: quia ergo tenebræ habent rationem mali, seu defectus, & imperfectionis, ideo simpliciter dici potuerunt tenebræ esse super faciem abyssi, eo quod magnam, & præcipuam orbis partem occuparent. Nam considerari etiam potest, Moysen habuisse rationem illius hemisphærij, in quo ipse scribebat, & de quo præcipue loquebatur, quia etiam Deus illud ad creationem hominis elegerat, & in eo præcipua mysteria salutis humanæ operatus erat, ideoque veluti peculiarem curam, & providentiam illius habuisse videtur. Denique speciali ratione dici potuit, tenebras fuisse super faciem abyssi, quia ex vi status, quem tunc mundus habuit, illæ tenebræ erant quasi permanentes, & stables, nisi Deus nouum opus primæ creationi addidisset. Vt si cogitemus solem creatum in alio hemisphærio in eo semper quietum permanisse, verè & propriè possemus simpliciter dicere, mundum mansisse tenebrosum, & informem quoad vsum luminis, ac subinde tenebras esse super faciem eius: ita ergo mundus consideratus in illo exordio, secundum illum statum tenebrosus dici potest, quia nisi motus Solis eis adderetur, nunquam posset totus illuminari, sed semper præcipua ex parte, tenebris oppressus iacuisset.

Iterum obijci potest, quia gratis asserimus, solem in alio hemisphærio creatum fuisse, cum hoc non sit scriptum, nec vlla ratione ostendi possit. Imò eo ipso, quod nos færemur, hoc hemisphærium esse, in quo creati sunt homines, credibilis videtur, fuisse creatum solem in hoc hemisphærio, vt primum illuminaret terram, quam primus homo erat inhabitaturus. Respondemus, in primis necessarium fuisse, solem in primo instanti suæ creationis in vno hemisphærio esse, & non in alio, cum naturaliter simul in vtroque esse non posset. Cur autem in vno potius, quam in alio factus fuerit, nulla ratio sufficiens à nobis reddi potest, imò forte neque in re ipsa fuit præter liberam voluntatem Dei, quia ex parte materiæ videtur res indifferens, sicut de partibus materiæ, quod hæc sit facta sub forma ignis magis, quam sub forma terræ, alibi dixit Diuus Thomas, idemque est, quod hæc pars terræ sit facta in centro, potius quam circa superficiem terræ: & perinde est, quod sol fuerit in hoc, vel illo hemisphærio creatus. Neque illa ratio de creatione hominis aliquid suadet, quia cum homo non fuerit in illo instanti creatus, nihil ad eius dignitatem, vel commoditatem pertinebat, quod sol in eodem hemisphærio fieret, in quo homo producendus erat. Addo denique ex ordine, & dispositione vniuersi, quam Deus respectu etiam habito ad creationem hominis in suo æterno consilio prædefinierat, opportunius fuisse, vt sol intrinsecè, vt ita dicam, non fieret in hoc hemisphærio, sed ita propinquus illi, vt per motum statim illud illuminare posset: nam commodius erat, vt hoc hemisphærium creationi hominis destinatum, statim connaturali, seu ordinario modo inciperet illuminari, tum etiam vt diurnum, & nocturnum initium ab hoc hemisphærio sumeretur. Quæ omnia ex resolutione duarum dubitationum, quæ hic insurgunt, clariora fient.

):(